

ТЕНДЕНЦІ СЛОВОТВОРУ ДЕНУМЕРАТИВІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Світлана Швачко

Проблема словотвору, його мотиваційних механізмів на вербальних просторах вихідних та похідних одиниць розглядається на векторах реалізації їх поверхневих та глибинних структур [1]. Аналіз мотивації номінативних одиниць передбачає когнітивну проекцію на структуру об'єкта, його формальне та семантичне наповнення. **Актуальність** теми об'єктивується інтересом сучасних лінгвістів до системно-функціональної сутності вторинних (похідних) мовних одиниць, з одного боку, та – малодослідженістю теми, з іншого. **Об'єктом** статті є словотвір, його різновиди (на матеріалі денумеративів англійської мови), **предметом** – модельовані та не модельовані паттерни денумеральних конструювань (ДК), чинники їх становлення, семантичне наповнення та функціонування. Труднощі вербалізації результатів пізнавальної людської діяльності, а саме: багатозначність слів, невідповідність граматичних та логічних структур, тісний зв'язок з психологічними асоціаціями [1, с. 39], зумовлюють пошук шляхів відображення та вибору мовних одиниць. Універсальним шляхом поповнення лексику є 1) словотвір (вербокреація), 2) семантичний зсув та 3) запозичення.

Кількісні характеристики оточуючого світу є основою для формування філософських, логічних і мовних категорій кількості, заповнення яких обумовлюється поступовим пізнанням від простого до складного, від конкретного до абстрактного [2; 4]. У сучасній англійській мові виокремлюється цілий комплекс квантитативних одиниць – лексико-семантичне поле кількості (ЛСПК), центральне місце в ЛСПК займають числівники, унікальність яких полягає в реалізації базової неускладненої семи числа. Дихотомія числівники::денумеративи позначена властивим їй складом

спільних та відмінних ознак. Загальним для них є те, що числівники і денумеративи реалізують загально-категоріальну сему числа. Відмінними рисами числівників є їх високочастотність, неускладненість опорної семи числа, специфічні валентнісні характеристики. ДК притаманні ускладнена форма та семантика. ДК перебувають у субординаційній залежності від числівників, формальним центром лексичного ряду є корінь, а значеннєвим – сема числа [3].

Лексичні одиниці – повнозначні та службові – представлені у науковій картині відкритими та закритими списками новоутворень. Повнозначні слова (іменники, дієслова, прикметники, числівники, прислівники) належать до парадигми відкритих списків як таких, що позначені номінативною функцією. Закритий список слів (прийменники, сполучники, вигуки, частки) обслуговує клас повнозначних одиниць та являє собою будівний матеріал для синтаксичних конструювань [3].

Частотними модельованими паттернами є приклади типу англ. *thousands hundreds* (конверсія), *thirtysome, tenfold* (складання), *once, twice* (афіксація), *ten year old boy* (компресія). Ці моделі є спільними і для інших ендозон (підсистем) англійської мови. Їх відмінність полягає в тому, що серед ДК рідко вживаються конвертовані дієслова. Специфічним є те, що числівник *ten* граматикалізувався в етимологічні суфіксальні дублети, які стали словотвірними формантами цілої низки похідних числівників типу *thirty, thirteen*. Формант *-teen*, у свою чергу, є базою лексикалізації англ. *in her teens, early teens, teeny*. Назви великих чисел при цьому зберігають вихідний етимон «багато» та залишки афіксального творення.

Відмінності між числівниками та ДК спостерігаються на словотвірних векторах. Числівники утворюють різночастинімовні одиниці, в основному повнозначні типу англ. *tenner, fiver, sixful, thrice*. Числівники є вихідною базою, їх деривативи – похідними одиницями. Серед денумеративів виокремлюються службові слова, які, в свою чергу, також слугують базою для новоутворень. Пор.: англ. *once – oncer, once (Adverb) → once (Conj), only (Adj) → only (Adv)*,

only (Adv) → *only (Conj)*. Ступенева сукцесивність (послідовність) є канонізованою нормою мови. Так, конверсія є діючою в парадигмі денумеральних іменників типу англ. *thousands, the two, twenties*. Традиційною є реалізація явища синкретизму на векторі числівникових та відчислівникових утворень, у процесах бісемії предметність + нумеральність, якість + кількість. Відчислівникові дієслівні денумеративи не є фреквентивними, тому що числівникам притаманна субстантивна референція, це – слова дії. Денумеративи реалізують кількісну ознаку шляхом розрізнення ідеї числової представленості в новоутворених словах. Пор. англ. *four-cornered room, three-coloured banner*. Як і числівники, ДК, в основному, актуалізують функцію означення та предикатива (у руслі повнозначних слів). ДК виступають інтенсифікаторами, сполучними словами, частками у парадигмі службових слів. Осмислення статусу останніх свідчить про процес інволюції, граматикалізації, становлення слів-конекторів синтаксичного призначення.

З появою Інтернет-мови денумеративи розширюють свою царину, актуалізують своє функціонування у нетипових моделях. Спрацьовує у цьому випадку принцип підбору омонімічних відповідників, фонетично тотожних одиниць типу англ. *to you – 2 you, for you – 4 you*. Тут спрацьовують графічні трансформації та креолізація, коли в нових формах частини слів представлені і словами, і цифрами. Пор. англ. *Any 1 – anyone, some 1 – someone*. Для таких утворень робочим є термін *омо-фоно-графо-акроніми* [3] та *літеро-цифрові комбінації*.

Динаміка денумеральних конструювань, їх функціонування у живому мовленні розкриваються за межами лексикографічних дефініцій – у текстах художнього дискурсу, у контексті якого прозорою є взаємодія між лінгвальними та екстралінгвальними чинниками (середовище, режим та омовлення). Вочевидь проявляється взаємозалежність семантичних та граматичних чинників, лінгвальної «поведінки» корелюючих парадигм, їх еволюційно-інволюційної діасинхронічної суті. Результати експерименту

уможливлюють у перспективі адекватну ідентифікацію квантитативного корпусу англійської вербокреації.

Література

1. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : [монографія] / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2006. – 303 с.
2. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1958. – 331 с.
3. Жлуктенко Ю. О. Порівняльна граматики української та англійської мови / Ю. О. Жлуктенко. – К. : Рад. школа, 1962. – 160 с.
4. Таранець В. Г. Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоевропейської прамови) / В. Г. Таранець. – Одеса : ОДУ, 1998. – 307 с.

У статті розглядаються числівники та денумеративи англійської мови, їх формальні та семантичні відношення, конгруентність та інконгруентність, процеси еволюції та інволюції.

Ключові слова: паттерн, словотворення, вихідні та похідні одиниці, повнозначні та службові слова, процеси еволюції та інволюції.

В статье рассматриваются числительные и денумеративы английского языка, их формальные и семантические отношения, конгруэнтность, инконгруэнтность, процессы эволюции и инволюции.

Ключевые слова: паттерн, словообразование, исходные и производные единицы, полнозначные и служебные слова, процессы эволюции, инволюции.

Attention is being focused upon Numerals and Denumerals, formal and semantic relations, congruency and incongruency, inherent processes of evolution and involution.

Keywords: pattern, word-building, notional and functional words, processes of evolution and involution.

Швачко, С.О. Тенденції словотвору денумеративів сучасної англійської мови / С.О. Швачко// Сучасні лінгвістичні парадигми: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 березня 2013 р.). – Горлівка: Вид-во ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2013. – 172 с. – С. 154-157.